

ДО 110-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ПРОФЕСОРА С.П. РОДІОНОВА *

Сергій Петрович Родіонов – відомий учений-петрограф, дослідник родовищ залізних руд України, доктор геолого-мінералогічних наук (1947), професор (1947), член-кореспондент АН УРСР (1951), професор Криворізького гірничорудного інституту, Київського гірничо-геологічного інституту і Київського держ-університету ім. Т.Г. Шевченка (1950–1961), голова Ради Українського відділення Всесоюзного мінералогічного товариства (ВМТ) у 1956–1961 рр. Учасник громадянської і Другої світової війни. Нагороджений бойовими орденами і медалями.

Сергій Петрович Родіонов народився 8 жовтня 1898 р. у селянській родині (Московська обл., Росія). Навчався у міському училищі до 1914 р. Після закінчення громадянської війни перебував на військовій службі на Катеринославщині і заочно навчався на геологорозвідувальному відділенні Катеринославського гірничого інституту (нині Дніпропетровського). У 1929 р. одержав диплом гірничого інженера-геолога і почав працювати асистентом на кафедрі мінералогії і кристалографії цього ж інституту, також читав лекції на металургійному і гірничому відділеннях.

У 1931 р. директивні органи призначили С.П. Родіонова директором і головним інженером Криворізької геологорозвідувальної бази. Разом з тим він очолював кафедру геології Криворізького гірничорудного інституту, де читав курси з мінералогії і петрографії. Перші наукові праці вченого були присвячені геології Криворіжжя. У 1935 р. перейшов на роботу до Києва на посаду начальника науково-дослідного сектора Геолкому. Тут він опрацьовував матеріали з геології Криворізького залізорудного басейну і читав курси з кристалографії у Київському гірничо-геологічному інституті та Київському геологорозвідувальному технікумі.

У 1938 р. С.П. Родіонов перейшов на наукову роботу до Інституту геологічних наук (ІГН) АН УРСР, де очолив відділ. Згодом (1939–1940) він успішно захистив кандидатську дисертацію і став заступником директора з наукової роботи інституту. У той період була опублікована низка його на-

---

* Біографічний матеріал про С.П. Родіонова запозичено із видань "Відділення наук про Землю Національної академії наук України" // Київ, відп. ред. В.І. Старостенко, 2003. – 272 с.; "Нариси з історії геологічних досліджень у Київському університеті" // Київ, вид-во "Рада", 1999. – 328 с. (автори В.Г. Молявко, О.В. Зінченко, С.М. Бушак та ін.), а також із статті Д.С. Макаренка "Знавець надр Кривого Рогу" // *Мінерал. журн.* – 1998. – 20, № 5. – С. 107–110.

Академік В.І. Лучицький і член-кореспондент АН УРСР С.П. Родіонов у Геологічному музеї АН УРСР, 1946 р. Фото з архіву Д.Є. Макарєнка

укових праць, зокрема "Железородные месторождения Украины" (1939) і "Геологическая интерпретация магнитных аномалий Большого Кривого Рога" (1941).

На початку Великої Вітчизняної війни С.П. Родіонов був мобілізований до лав Червоної Армії. Він командував окремим саперним батальйоном на Північно-Західному, Сталінградському та 4-му Українському фронтах.

Наприкінці 1944 р. С.П. Родіонов було відкликано з армії і призначено головним геологом Українського геологічного управління. У 1946 р. учений повертається до наукової роботи в ІГН АН УРСР. Упродовж 1946–1961 рр. С.П. Родіонов перебував на посаді директора геологічного музею інституту, де з його ініціативи було засновано відділ регіональної геології. В той же період він захищає докторську дисертацію на тему "Метаморфізм кристалічних сланців Великого Кривого Рогу".

У 1946–1951 рр. С.П. Родіонов очолював кафедру мінералогії і кристалографії, а у 1949–1951 рр. був також деканом геологічного факультету Київського держуніверситету ім. Т.Г. Шевченка. У 1956 р. С.П. Родіонов обрано головою Ради Київського відділення Всесоюзного мінералогічного товариства (ВМТ), за його керівництва воно зміцніло і у 1957 р. було перетворено в Українське відділення ВМТ.

Поряд із дослідженням залізородних формацій України вчений також вивчав інші докембрійські утворення Українського щита, зокрема породи тетерево-бузької серії, до якої належать чарнокітовий комплекс, різноманітні гнейси і сланці, карбонатні породи. Найважливіші праці С.П. Родіонова: "Орехово-запорожский комплекс кристаллических сланцев" (1946), "Контактные процессы Кривого Рога" (1948), "Прогнозная карта Большого Кривого Рога" (1949), "Ингулецкий кристаллический комплекс" (1950), "Закономерности размещения формаций в докембрии УССР" (1954), "Железные руды УССР" (1958), "Ксенолиты скарноидов в гниванских гранитоидах" (1957), "Пегматиты чарнокитовой серії Поділля" (1958), "Генезис железных руд Криворожского бассейна" (1959), "Генезис чарнокитов Украины" (1960). С.П. Родіонов уперше охарактеризував геологічну будову нового Кременчуцького залізородного басейну. В останніх своїх працях учений дійшов висновку, що розміщення залізородних формацій у докембрійських породах України обумовлено переважно розвитком саксаганської геосинклінали починаючи з фази осадоагромадження в ній і закінчуючи процесами магматизму і метаморфізму в гороутворювальну фазу.

Значний інтерес становлять праці професора С.П. Родіонова, пов'язані з історією розвитку геологічних наук, зокрема "Київська геологічна школа" (1952), "Геологические науки в Киевском университете (XIX и начало XX века)" (1955). У них висвітлено історію і коротку характеристику засновників та учнів київської школи геологів – Е.К. Гофмана, К.М. Феофілактова, П.А. Тутковського, В.Ю. Тарасенка, П.М. Чирвинського, В.І. Лучицького.

С.П. Родіонов був прекрасним педагогом. Аудиторії, де він читав курси кристалографії, мінералогії і корисних копалин, завжди були переповнені

слухачами. З-під пера вченого побачили світ такі науково-популярні брошури, як "Вулкани і землетруси" (1947), "Походження залізної руди та способи її обробки" (1947), "Кам'яне вугілля" (1948), "Геологічне минуле України і багатства її надр" (1955), "Як люди дізнались про внутрішню будову Землі" (1956) та багато інших.

Наукова, педагогічна і громадська діяльність ученого не заважала йому завжди перебувати в гущі геологічного життя. Він консультував багато виробничих геологічних організацій, був учасником всесоюзних нарад і конференцій, присвячених різним геологічним проблемам.

Через тяжку хворобу і перенесену операцію С.П. Родіонов жив і працював лише з однією легенею. 2 травня 1961 р. на 63-му році життя Сергій Петрович Родіонов раптово помер. Похований на Байковому цвинтарі в Києві.

ПРЕЗИДІЯ УМТ